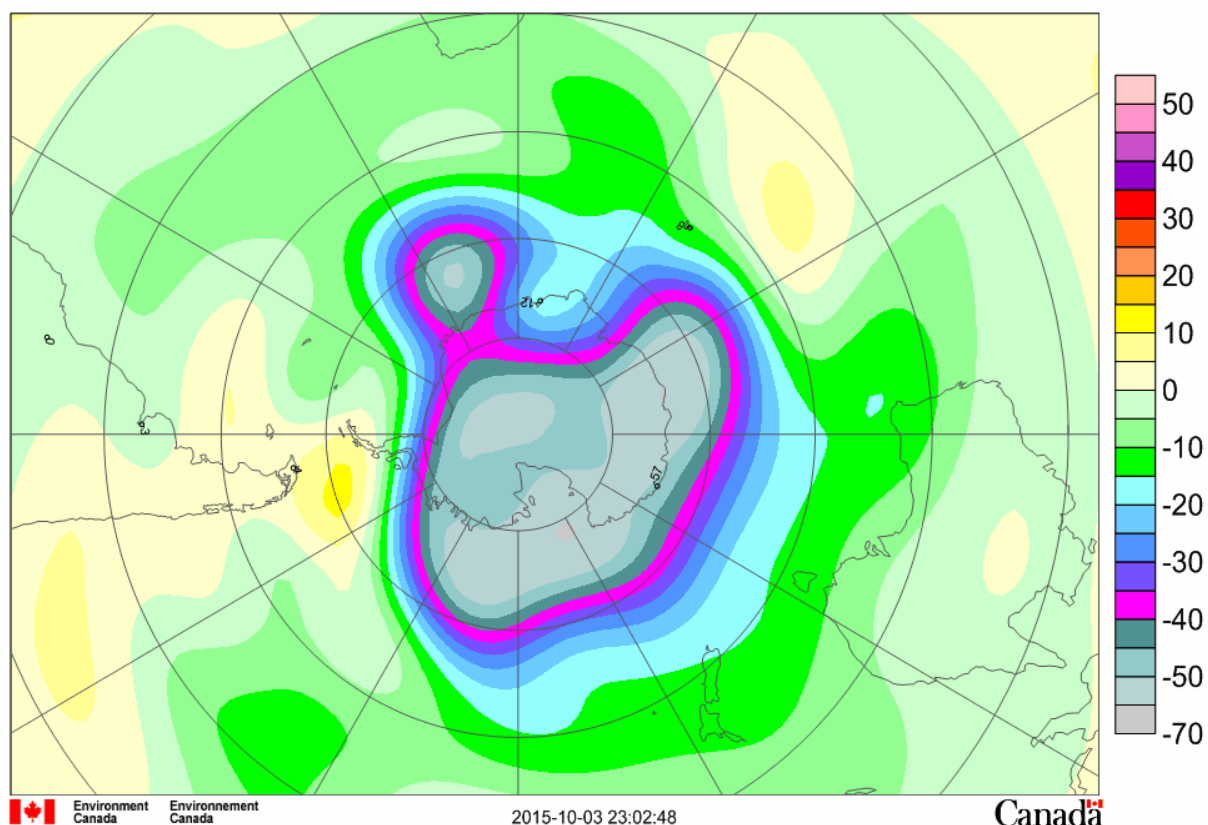


MEDNARODNI DAN ZAŠČITE OZONSKE PLASTI – 16. SEPTEMBER
International day for the preservation of the ozone layer – 16 September

Tanja Cegnar

Letos mineva 30 let od uveljavitve Dunajske konvencije, ki je pomemben mejnik na poti k zaščiti ozonske plasti. Ozonska plast je občutljiv plinski ščit, ki zemljo varuje pred škodljivim delom sončnih žarkov in tako pomaga ohranjati življenja na našem planetu.



Slika 1. Odklon debeline ozonske plasti nad Antarktiko od dolgoletnega povprečja v %; 30. september 2015; povzeto po Kanadski okoljski agenciji

Figure 1. Deviations from the normals in %, 30 September 2015; source: Environment Canada

16. september je Organizacija ZN za okolje razglasila za mednarodni dan zaščite ozonske plasti in tako obeležila obletnico podpisa Montrealskega protokola, ki so ga sprejeli na ta dan leta 1987. Z njim so predpisali stopnjo omejevanja proizvodnje in uporabe ozonu nevarnih snovi. Kasneje so ga večkrat dopolnili in ukrepe še poosttrili. Slovenija je pogodbenica Montrealskega protokola, ratificirala je tudi vse preostale amandmaje in prilagoditve ter področje ravnanja z ozonu škodljivimi snovmi v celoti uskladila z zakonodajo EU.

Dogodki ob dnevu zaščite ozonske plasti so letos potekali na temo »30 let skupaj obnavljamo ozonsko plast«. Na Agenciji RS za okolje smo ob tej priložnosti pripravili pregled značilnosti ozonske plasti in dejavnikov, ki vplivajo na njeno debelino. Kljub učinkovitim ukrepom za zaščito ozonske plasti, jo še vedno ogrožajo izpusti iz nekaterih starih naprav. Predstavili smo dejstva, zakaj je ozonska plast ključna za življenje na zemeljskem površju in posledice za zdravje ob prekomernem izpostavljanju UV žarkom.

Ozonska plast je ključna za življenje na zemeljskem površju in posledice za zdravje ob prekomernem izpostavljanju UV žarkom so lahko zelo hude. V poletnih mesecih smo v obdobjih vročega in sončnega vremena večkrat opozarjali na povišano koncentracijo ozona v zraku pri tleh, torej v plasti zraka, v kateri se gibljemo ljudje. Povišana koncentracija v zraku, ki ga dihamo, nam povzročajo težave. Ozon visoko v ozračju pa nas varuje pred škodljivimi UV sončnimi žarki.

Svetovna zdravstvena organizacija je UV sevanje uvrstila med kancerogene dejavnike. Podatki za Slovenijo kažejo, da število novo odkritih primerov melanoma kože narašča in sicer bolj pri ženskah kot pri moških. Večina primerov melanoma kože je najverjetneje povezana z akutno, občasno in prekomerno izpostavljenostjo soncu, predvsem v otroštvu. Melanom je pogostejši med severno evropsko populacijo. Kljub temu podatki za leto 2012 kažejo, da Slovenija krepko presega povprečje EU-27, tako za ženske kot za moške.

Ozonska luknja je prostorsko in časovno omejen pojav, pojavlja se vsako leto nad južnim zemeljskim polom, spomladi 2011 in 2014 pa smo bili priča močnejši oslabitvi zaščitne ozonske plasti tudi nad severno poloblo. V letu 2015 se je ozonska luknja nad Antarktiko začela razvijati razmeroma pozno, vendar pričakujemo, da bo po obsegu kljub temu med večjimi.

Uporaba ozonu škodljivih snovi je v glavnem prepovedana. V Sloveniji (kot članici EU) neposredno veljajo zahteve evropskih uredb. Od 1. 1. 2010 se uporablja Uredba (ES) 2005/2009 o snoveh, ki tanjšajo ozonski plašč, ki prepoveduje in kontrolira proizvodnjo in porabo ozonu škodljivih snovi z namenom, da se zmanjšajo emisije teh snovi v atmosfero – zahteve so strožje kot tiste, ki izhajajo iz Montrealskega protokola. Kljub učinkovitim ukrepom za zaščito ozonske plasti, jo še vedno ogrožajo izpusti iz nekaterih nepravilno odloženih odrabljenih naprav. Ozonu škodljivi plini imajo dolgo življenjsko dobo in preden si bo zaščitna ozonska plast povsem opomogla, bo trajalo še nekaj desetletij.